

In het najaar van 2020 hebben alle KNBV leden de gids *Pro Silva Bosbeheer; Richtlijnen voor natuurvolgend bosbeheer* ontvangen. Dit als kleine pleister op de wonde voor het feit dat we elkaar als vakmensen dat jaar bijna niet hebben kunnen treffen op allerlei bijeenkomsten. Zo ook de najaarsbijeenkomst 2020 op Schovenhorst, deze zou in het teken staan van het 30-jarig jubileum van Pro Silva. Hier zou ook deze prachtige gids gepresenteerd worden. Helaas mocht dit allemaal niet doorgaan en is die nu op afstand gepresenteerd tijdens de gezoomde najaarsvergadering van de KNBV.

Hier volgt zo kort mogelijk de essentie van Pro Silva uitkapbeheer, precies wat in deze gids zo mooi, uitgebreid in beeld wordt gebracht.

> Pro Silva Uitkapbeheer is een manier van beheer en geen verjongingsmethode. Het beslissingsniveau voor kap ligt steeds op het niveau van de individuele boom, met respect voor de kernwaardes van het betreffende bos. Er wordt daarbij geprobeerd het maximale te halen uit iedere afzonderlijke boom. Primair gaat het om de financiële waarde, maar evengoed om natuur- of belevingswaarde of om een dienende waarde zoals het bieden van goede lichtcondities, het bijdragen aan een gevarieerd bosmilieu, stabiliteit of als zaadbron.

Het bos in zijn geheel, met zijn hele biotische en abiotische milieu, moet daarbij gezien worden als het productiemiddel, waarmee zo verstandig mogelijk moet worden omgesprongen. Uiteindelijk wordt er gewerkt aan een zeer divers bos dat bestaat uit een kleinschalige menging van boomsoorten van uiteenlopende leeftijden en afmetingen. Dat klinkt mooi, maar wat levert dat nu op?

Economisch wordt het bos beter benut omdat bomen veel meer op hun optimale diameter worden gekapt: topkwaliteit laten we (veel) dikker worden dan matige kwaliteit. Maar matige kwaliteit kan doorgroeien tot de doeldiameter zolang deze geen betere kwaliteit in de weg staat: in feite worden op die manier de meeste bomen in een opstand zo optimaal mogelijk benut. Immers bij het kappen van een te dunne boom gooi je maar zo 20 tot 30 jaar ontwikkeling weg,



foto René Olthof

Pro Silva Bosbeheer - Richtlijnen voor natuurvolgend bosbeheer

waar je met iets meer geduld nog een redelijke m³-prijs kunt bereiken. Daarnaast verpesten dunne bomen in je partij de m³-prijs. Wanneer er ruimte in het kronendak ontstaat door de kap van een of meer grote(re) bomen en er onvoldoende opvolgers zijn in de dunnere diameters, wordt het tijd voor verjonging. Door gebruik te maken van spontane verjonging worden kosten daarvoor beperkt. Uiteraard kunnen hier ook andere keuzes worden gemaakt, door aanplant van gewenste soorten waarvoor de zaadbron ontbreekt; of oppervlakkige bodembewerking voor verjonging van pioniersoorten wanneer het bos hiervoor open genoeg is. Investeringsen kunnen over het algemeen beperkt blijven omdat verjonging niet vlakdekkend aanwezig hoeft te zijn, maar alleen daar waar ruimte is.

Continuïteit: Doordat er zo min mogelijk wordt gekapt onder de doeldiameter blijft de natuurlijke diameterspreiding beter bestaan. Dit leidt automatisch tot een individuele spreiding in het moment van 'eindoogst' (= als de doeldiameter bereikt is) en dus tot meer continuïteit in de oogst. Bij mindere kwaliteit horen lagere doeldiameters en dus wordt er op de plekken met minder kwaliteit sneller geoogst waardoor er eerder ruimte zal ontstaan voor verjonging. Uiteraard zul je in jonger bos verzorgend ook bomen moeten kappen die nog geen doeldiameter hebben bereikt, bij wijze van dunning. Door ook bij dunning de nadruk te leggen op kap van dikkere bomen met een slechte kwaliteit wordt er economisch optimaal ruimte gemaakt voor alle resterende bomen inclusief eventuele toekomstbomen. Schade aan verjonging is op zich niet zo'n probleem wanneer

dit doordacht gedaan wordt. Er hoeft namelijk geen vlaktedekkende verjonging aanwezig te zijn. Dus kan er bewust gekozen worden welke verjonging eventueel door oogstschade kan worden opgeofferd.

Esthetisch: Kleinschalig werken in een bos met uiteenlopende opstanden en behoud van een aandeel oude bomen leidt tot een divers bos. Er zal dus geen bos ontstaan dat er overall hetzelfde uitziet.

Flexibiliteit: Doeldiameters geven een richtlijn voor de het moment van de (eind)oogst. De beheerder bepaalt zelf of een doeldiameter wordt gekapt en de schaal waarop dit gebeurt. Door plaatselijk meerdere doeldiameters bij elkaar te oogsten ontstaat er desgewenst veel openheid en daarmee ruimte voor licht behoevende soorten. Wil de beheerder meer naar een schaduwstelsel, dan kan hij wat meer op de rem staan. Inbreng van soorten kan zoals in elk systeem maar zal niet vlakdekkend nodig zijn, maar alleen daar waar ruimte ontstaat.

Ecologisch: Het bos blijft continu bos, waardoor alle soorten die gekoppeld zijn aan bos en bosklimaat kunnen blijven voortbestaan. Uiteraard is het accent van de oogst (worden alle bomen als houtoogst benut of wordt een deel gereserveerd voor natuur) en het aandeel dood hout hier van grote invloed. Mycorrhiza blijven hun symbiose met boomwortels behouden en uitspoeling van mineralen zal zeer beperkt blijven dan wel uitblijven. Doordat er meer onderstandige bomen (dit zijn ofwel verliezers in een gelijkjarig bos dan wel doorgegroeide verjonging in een meer ontwikkeld en gedifferentieerd bos) in het systeem blijven, blijft het bosklimaat beter gehandhaafd, wat bij extreme omstandigheden als droogte of zeer hoge temperaturen gunstiger lijkt te werken.

Risicospreiding: Doordat het bos in stand blijft, kun je veel beter kansen (die in bijna alle opstanden te vinden zijn) benutten, kleinschalig andere soorten inbrengen en werken aan menging van soorten en dimensies/leeftijden. Het risico dat door een ramp grote stukken bos sterven wordt daarmee steeds kleiner.

Is dit een ingewikkeld systeem dat veel van de beheerder vraagt? Dit valt eigenlijk reuze mee. Er is een beetje geduld, lef en vertrouwen nodig. Geduld om de bomen hun optimale diameter te laten bereiken en lef om dikke bomen te kappen die hun doeldiameter hebben bereikt. Vertrouwen in de natuur, in het principe dat alle bomen kunnen doorgroeien tot een dikke boom als ze daar maar de ruimte voor krijgen en in het feit dat een bos zelf verjonging voortbrengt. Een beetje kennis van houtkwaliteit is ook wel handig, maar dat geldt voor iedere methode. En tenslotte: aandacht om te zien of het bos zich ontwikkelt zoals men voor ogen heeft, in soortensamenstelling en opvolging door natuurlijke verjonging.

Het in de gids beschreven uitkapbeheer moet zeker niet worden gezien als een dogmatische methode die geen ruimte laat voor eigen inzichten. Er staan voorbeelden en cijfers in die niet altijd een op een hier in NL toepasbaar zijn. Zelf blijven nadenken is wat dat betreft zeker het devies. Wij hopen echter dat het inspireert en gaat leven en zeker dat het tot discussie-, of zoals Boudewijn Swart in zijn gesproken column in november 2020 zei 'tot dialoog leidt', want alleen dan komen we verder. Natuurlijk is het zo dat er nog heel veel zaken moeten worden uitgevonden of bijgeschaafd en dat kan alleen als mensen hiermee aan de slag gaan en hun ervaringen delen. Om die reden blijven we uiteraard onze excursies organiseren, waarbij uitkap steeds weer als rode draad zal worden genomen.

Naast de excursies zijn we aan de slag gegaan met voorbeeldbossen. In deze bossen kunt u zien waar deze aanpak toe kan leiden. Het is de bedoeling dat mensen zelf deze objecten kunnen bezoeken waarbij heel veel essentiële informatie uit inventarisatie en onderzoek van het object, op een makkelijke manier, liefst digitaal, ter beschikking zal worden gesteld. Dit staat nog in de kinderschoenen. Niet onvermeld mag blijven dat ook de onderzoeks- en scholingsinstellingen als WUR, Larenstein en Helicon hier hun steentje aan bijdragen!

Pro Silva hoopt met deze gids, het uitkapbeheer een blijvende impuls te geven en daarmee ook in Nederland bij te dragen aan financieel gezonde bossen met een meerwaarde voor mens en natuur! <

René Olthof, voorzitter Pro Silva


Bestelinformatie

Eind 2020 heeft Pro Silva Nederland de brochure 'Pro Silva Bosbeheer. Richtlijnen voor natuurvolgend bosbeheer' uitgebracht. De oorspronkelijk Franstalige brochure is geschreven door Christine Sanchez van het Waalse Forêt Nature. De brochure is vertaald door Frits Mohren, hoogleraar boscologie en bosbeheer aan Wageningen Universiteit. De brochure (full colour, 50 pagina's) kost €10,- (excl. verzendkosten) en is te bestellen bij de Koninklijke Nederlandse Bosbouw Vereniging (administratie@knbv.nl, tel. 030-6930040).

De verkiezing Boom van het Jaar 2021

Tot 20 mei kan iedereen zijn of haar favoriete boom met een bijzonder verhaal aanmelden via www.deboomvanhetjaar.nl. De jury kiest voor elke provincie één boom. Deze 12 provinciale genomineerden worden eind augustus bekendgemaakt. In september en oktober mag iedereen stemmen op de boom van zijn keuze. De winnaar wordt feestelijk gehuldigd en is tevens de Nederlandse inzending voor de European Tree of the Year in 2022.

Bosvrees



In de landelijke bossenstrategie is besloten dat in 2030 het bosareaal met 34.000 ha bos uitgebreid moet zijn. Hiervan zal 19.000 hectare buiten het Natuurnetwerk Nederland (NNN) terecht komen, en 15.000 hectare daarbinnen. Binnen het natuurnetwerk wordt hiervoor gekeken naar de nog in te richten delen van het NNN. Dat zijn hoofdzakelijk landbouwgronden. Daarnaast wordt gekeken naar matig functionerende kruiden- en faunarijke graslanden. In ironische tegenspraak met de benaming van deze graslanden zijn dit bedroevend vaak in feite óók landbouwgronden, waar echter administratief vast natuur van is gemaakt in de haast om het NNN op papier te vervolledigen. Gezamenlijk nemen de nog in te richten delen van het NNN en de kruiden- en faunarijke graslanden ruim 115.500 ha in. Hiervan zou dus ongeveer 13% bebost moeten worden. Nogmaals 13%. 13% van een landschap wat zonder onze bemoeienissen sowieso uit bos zou bestaan.

Met stijgende verbazing – grenzend aan verbijstering – heb ik de onrust waargenomen die dit onder Nederlandse natuurbeschermers te weeg heeft gebracht. Nog altijd kost het veel moeite om gezamenlijk te kunnen beoordelen waar deze bossen terecht zouden moeten komen. Als een gijzelaar met Stockholmsyndroom wordt vastgeklampt aan het open landschap wat we de afgelopen eeuwen zelf zo voortvarend hebben open gekapt.

Internationaal staat het buiten kijf dat bossen de meest soortenrijke en waardevolle ecosystemen op aarde zijn. Misleid door de korte ontwikkelingsgeschiedenis van onze bossen – en daarmee de nog beperkte natuurkwaliteit – hebben we de afgelopen tien jaar het Nederlands bosareaal doen afnemen met een tempo wat verhoudingsgewijs hoger ligt dan het ontbossingstempo van de Amazone. Zonde, want jong bos wordt – zonder omzagen – vanzelf oud bos. Dat dan nota bene de maatschappelijk én politiek gedragen wens tot méér bos zoveel weerstand oproept juist onder natuurbeheerders vind ik als bosliefhebber verdrietig, verbijsterend en absurd.

Wouter Delforterie